

LUKÁŠ KRIVOŠÍK

Budúcnosť Európy je pochmúrna

Prišiel k nám prednášať o tom, prečo sú niektoré krajiny bohaté, kým iné chudobné Amerike predpovedá vysokú infláciu i nezamestnanosť, ale kritizuje aj centralizáciu Európy. A vraví, že každý človek je svojím spôsobom basketbalista. Americký ekonóm Peter Boettke.

„na stránkach nášho časopisu momentálne diskutujeme o užitočnosti matematiky v ekonómii. Aká je vaša pozícia?

V ekonómii platí, že matematika je dobrý sluha, ale zlý pán. Od čias Paula Samuelsona sme matematike v oblasti ekonómie čoraz viac umožňovali byť tým pánom. Takže mám pocit, že matematika sa využíva nadmerne, kým ekonomickú logiku podceňujeme. Výsledkom je, že máme čoraz presnejšie po-

te preložiť späť do slov, aby ste výsledok mohli komunikovať iným ľuďom a na matematiku zabudnúť.

„čo z toho vyplýva pre modernú ekonómiu?

V modernej ekonómii máme veľa ornamentálnej matematiky. Akademici ju tam dávajú len preto, aby ukázali, akí sú bystrí. Výsledkom je modelový fetišizmus. Sústreďujeme sa na model, a nie na tvrdenia, ktoré by mala ekonómia generovať. Pred vyše storočím Wal-

hodíte človeka do vody, musí sa rozhodnúť či bude plávať, alebo sa ponoriť. A to subjektívne rozhodnutie ovplyvní predpovedaciu schopnosť našich teórií.

„mali ste na Slovensku prednášku o tom, prečo sú niektoré krajiny bohaté. Aké sú najdôležitejšie príčiny úspechu?

Ide o základné inštitúcie ekonomickej slobody: rešpekt k súkromnému vlastníctvu, vynucovanie zmluvných záväzkov, slobodné podnikanie, voľný medzinárodný obchod, nízke regulačné a administratívne zaťaženie, monetárna zdržanlivosť a rozpočtová zodpovednosť. Nie je to nič záhadné.

„u nás je mnoho ľudí, ktorí veria, že niektoré krajiny sú bohaté, lebo žijú alebo žili na úkor chudobných krajín.

Naša historická skúsenosť je taká, že ešte pred dvesto rokmi bola drvivá väčšina krajín sveta veľmi chudobná. Medzitým došlo v niektorých k zvyšujúcej sa akumulácii kapitálu. A to súviselo s rozvojom obchodu a prehĺbením delby práce, nie s vykorisťovaním národov alebo surovín. Napríklad Rusko má obrovské nerastné bohatstvo i územie, no teľobrovský rast nezažilo. Naproti tomu Hongkong, sám dlho kolóniou, nemá žiadne suroviny a napriek tomu ide o jedno z najbohatších miest sveta. Prečo? Vykoristoval hľadisko Hongkong niekoho? Nie! Rástol, lebo sa stal centrom ekonomickej aktivity a voľného obchodu.

„vo svojej prednáške ste povedali, že infraštruktúra je dôsledkom rozvoja, nie jeho príčinou. Na Slovensku máme veľké regionálne rozdiely medzi východom a západom krajiny, pričom všetci veria tomu, že ich vyrieši stavba diaľnic na východ.

Predstavte si rozvoj ako sled koncentrických kruhov. V strede máte väčšinou nejaký vstup medzinárodného obchodu do krajiny v podobe veľkého prístavu alebo hlavného mesta. Rozvoj postupne vychádza z tohto miesta. Myšlienka, že infraštruktúra spôsobuje rozvoj, spočíva v domnienke, že keď vládajú spojiť odľahlú oblasť s centrom rozvoja zrazu tam príde hospodárske oživenie. To však zvyčajne nedeje a v Latinskej Amerike i Afrike máte mnoho skrachovaných infraštruktúrnych projektov. Načo by ste sa mal sústreďovať, je rozvoj oných koncentrických kruhov, lebo v rámci nich sa dotvára aj infraštruktúra, ktorá znižuje transakčné náklady.

foto Radovan Kardaš

Peter Boettke.

znatky o veciach, ktoré sú čoraz menej relevantné. Dobrá ekonómia nie je len o formálnom modelovaní. Treba sa viac zaoberať dejinami, chápať právo a filozofiu.

„nie je to menšinový názor medzi ekonómami?

Profesor Robert Shiller z Yaleovej univerzity nedávno prišiel s článkom, v ktorom tvrdí, že ekonómia by sa opäť mala stať tou starou dobrou „svetskou filozofiou“, ktorou bola kedysi. Ide o veľmi zaujímavé vyznanie. Alfred Marshall zvykol hovoriť, že matematika je v ekonómii veľmi užitočná ako pomôcka pre vašu logiku. Postup by mal byť nasledovný: máte problém, ktorý chcete vyriešiť, preložíte ho do matematiky, ale potom ju musí-

ras robiť veci v pokročilej matematike, Jevons a Marshall v angličtine a Menger v nemčine, ale ich ekonomické tvrdenia boli približne rovnaké. Líšili sa len vo forme, nie v obsahu. Dnes však máme v ekonómii unifikáciu foriem, čo je matematika a štatistika, ale obsah toho, čo znamená byť ekonómom, nám uniká.

„čo je tým špecifikom ekonómie?

Špecifikom ekonómie je, že my sme to, čo študujeme. Naše vlastné zásahy do toho, čo skúmame, môžu ovplyvniť našu schopnosť predpovedania vecí. Ludwig von Mises, ktorý je podľa mňa najväčším ekonómom, aký kedy žil, raz vysvetľoval rozdiel medzi prírodnými a spoločenskými vedami nasledovne: keď hodíte halúzku do vody, bude plávať, keď hodíte kameň do vody, potopí sa, keď však

podnikov. Čiže, infraštruktúra nasleduje až biznis, ktorý využil príležitosť.

čo z toho vyplýva pre Slovensko?

Myslím, že keby ste z východného Slovenska urobili zvláštnu zónu s nulovým daňovým a regulačným zaťažením, boli by ste prekvapení, koľko investorov by sa tam zrazu nahnulo a následne by sa veľmi rýchlo postavili aj diaľnice. (Smiech.)

funguje to takto niekde?

Jedným z najmenej rozvinutých štátov USA je Západná Virgínia, ktorá na východe susedí so štátom Virgínia. Keď sa pozriete na satelitný obrázok biznisov, tak uvidíte, že veľa podnikov sa nachádza vo Virgínii, len pár kilometrov od hranice so Západnou Virgíniou. Prečo je to tak? Tá hranica nie je začarovaná. Avšak vo Virgínii sú inštitucionálne podmienky na podnikanie lepšie ako v Západnej Virgínii.

predpovedali ste, že Obama zrejme bude znovuzvolený. A že kým odíde z úradu, budú Spojené štáty čeliť dvojcifrenej inflácii i nezamestnanosti. Prečo si to myslíte?

Samozrejme, môžem sa myliť, lebo politika v USA sa zvykne rýchlo zvrtnúť, ale nemyslím si, že republikáni majú schopného kandidáta, ktorý by dokázal prekonať Obamovu charizmu. Ak v priebehu nasledujúceho roka a pol zažijeme dvojcifernú infláciu a nezamestnanosť, tak Obama nebude zvolený. Ale bude robiť všetko, čo je v jeho silách, aby zamaskoval poruchy v ekonomike. V prípadnom druhom volebnom období sa to však prevalí. Ben Bernanke drží tigra inflácie za chvost a boj s tým tigrom prehrá.

toho však viac straší deflácia ako inflácia.

V systéme s centrálnym bankovníctvom môže nastať zlý prípad deflácie, ale nemyslím si, že sa tomu dá zabrániť z pozície centrálnej banky. Môj pohľad je klasický rakúsky. Teda, že každá peňažná zásoba je optimálna pri flexibilnej úrovni cien. Ja by som

teda zmrazil rast monetárnej základne a potom nechal ceny, nech sa prispôbia.

v prednáške ste tiež spomenuli, že ak budú nastúpené trendy pokračovať, euro tu už o desať rokov nebude. My tu zatiaľ ideme monetárnu úniu doplniť dlhovou a fiškálnou.

Európska únia akoby chcela zachrániť všetky zadlžené krajiny, vytvorí centralizovaný štát a potom dlh premeniť na infláciu. Samozrejme, ak potlačíte konkurenciu medzi rôznymi menami, oslabíte disciplínu vlád. K tomu treba pripočítať rozšafné a neudržateľné sociálne systémy. Vaša demografia beží opačným smerom, ako by mala. Takže budúcnosť Európy sa mi zdá pochmúrna. Avšak možno mladá generácia a lídri novej Európy spochybnia hegemoniu starej Európy a pohnú sa k situácii, ktorá by viac priala ekonomickej slobode.

harmonizácia politik na európskej úrovni je však často obhajovaná argumentom, že ju potrebujeme na hladké fungovanie jednotného trhu.

Veźmite si Klauša. Na začiatku bol silno za EÚ, pretože cez európsku úroveň bol ľah-

V ekonomii platí, že matematika je dobrý sluha, ale zlý pán.

šie schopný presadiť protrhové reformy. Neskôr však zmenil názor, lebo Česká republika bola viac protrhová ako Európska únia. Tá harmonizácia, ktorú spomínate, je často harmonizáciou zlých politik. Vy už potom nemôžete konkurovať zvyšku Únie tým, že by ste v nejakej oblasti robili lepšiu politiku. Harmonizácia na európskej úrovni funguje ako kartel proti konkurencii z nových členských štátov v stredovýchodnej Európe.

čo si myslíte o mimoriadnej bankovej dani, ktorú teraz Európska únia zvažuje? Naozaj hrozí, že sa premietne do drahších cien bankových služieb pre spotrebiteľov?

Obávam sa, že neviem dosť o konkrétnych návrhoch. Ale v ekonomii existuje základné pravidlo: ak niečo zdaníte, bude toho menej a keď niečo dotujete, dostanete toho viac. Ak budete zdaňovať banky viac, naozaj hrozí, že ten náklad odovzdajú svojim zákazníkom v podobe drahších bankových služieb. Dopad daní nikdy nie je taký, ako si predstavujú politici.

dajte príklad z praxe.

Bill Clinton sa snažil zaviesť daň z luxusu. A zameral sa na jachty boháčov. Lenže, kto ich vyrába? Ľudia zo strednej a pracujúcej triedy. Ak som ja boháč a v Spojených štátoch mi loď zaťažia daňou z luxusu, čo je ľahšie, ako letieť na Bahamy, kde podobná daň nie je a kúpiť si takú istú jachtu tam? Kto potom stratí? Americký robotník! Lebo na neho dopadne tá daň. Nie na boháča. Podobne to môže dopadnúť aj s mimoriadnou daňou pre banky.

popri ekonomii ste pôsobili ako tréner vysokoškolského basketbalu. Existuje nejaká analógia medzi ekonomikou a týmto športom?

Tá podobnosť má dočinenia so vzťahom medzi pravidlami a stratégiou. Človek je svojím spôsobom basketbalista. Jeho stratégie, vedúce k víťazstvu, sa budú líšiť v závislosti od vynuovaných pravidiel hry. Veźmite si napríklad rozdiely medzi európskym a americkým basketbalom v podobe rozmerov čiar na ihrisku. Spoločenská filozofia sa v konečnom dôsledku zaoberá len otázkou: v čom spočíva dobrá hra? Ďalšia analógia sa týka podobnosti medzi učením a tréningom. Môj najobľúbenejší tréner je John Wooden. Ten hovorí, že ste neučili, pokiaľ sa oni nenaučili. Ak vám študenti nevenujú pozornosť, je to chyba učiteľa.

Peter Boettke je profesor ekonomie na George Mason University. Na Slovensko prišiel na pozvanie Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika v rámci programu CEQLS, podporeného Nadáciou Tatra banky a Penta Investments ●

Potrebuje integrované logistické riešenia?

- Pravidelná a spoľahlivá letecká preprava s certifikáciou Cargo 2000 Phase 2.
- Komplexný servis v oblasti námornej a riečnej prepravy prostredníctvom siete vlastných pobočiek orientovanej na potreby zákazníkov – celokontajnerové (FCL) a kusové (LCL) zásielky, Break Bulk, projekty a nadrozmerne prepravy.
- Prepojenie 38 európskych krajín prostredníctvom siete kamiónových zberných liniek pre kusové zásielky.
- Viac ako 15 000 m² skladovacích priestorov na Slovensku.
- Riešenia na mieru a profesionálny prístup zo strany našich priemyselných špecialistov.
- Úplná transparentnosť a kontrola prepravného procesu prostredníctvom KN Login.

Kuehne + Nagel, s.r.o.
Pestovateľská 9 - 821 04 Bratislava
Tel.: +421 (0) 915 970 276
Fax: +421 (0) 2 324 09 550
info.bratislava@kuehne-nagel.com
www.kuehne-nagel.sk

KUEHNE + NAGEL

